SLOVOTVORBA – OBOHACOVANIE SLOVNEJ ZÁSOBY

Nové slová v slovenčine vznikajú:

- Odvodzovaním predponou, príponou alebo oboma naraz
- Skladaním
- Skracovaním
- Vytváraním združených pomenovaní a frazeologizmov
- univerbizáciou a multiverbizáciou
- preberaním z cudzích jazykov

Odvodzovanie

Odvodzovanie je najčastejší spôsob tvorby nových slov v slovenčine (tvorí viac ako 80 % odvodených slov!). Nové slovo vzniká pripojením slovotvorného formantu (predpony, prípony alebo oboch) k slovotvornému základu.

1. **odvodzovanie pomocou predpony:**

   predpona: vy- + základové slovo: skočiť → nové slovo vyskočiť

2. **Odvodzovanie pomocou prípony:**

   základové slovo: dom + prípona: -ček → nové slovo domček

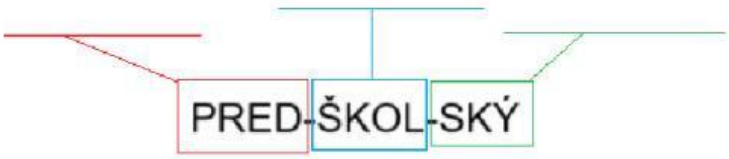
3. **Odvodzovanie pomocou predpony a prípony:**

   predpona: pod- + základové slovo: hrad + prípona: -ie → nové slovo podhradie

→ **V slovotvornom základe niekedy dochádza ku zmene hlásky na inú hlásku:**
ruka – rúčka; more – podmor-ský; deň – denný

Správne priraď:

predpona *prípona* *základ*

Vytvor nové slová podľa pokynov:

a) základové slovo: babka + predpona pra- → _____

b) základové slovo maľovať + predpona pre- → _____

c) základové slovo dom + prípona -isko → _____

d) základové slovo les + prípona -ík → _____

e) dedina + prípona -ka → _____

f) predpona pra- + základové slovo dedo + prípona -ko → _____

LIVEWORKSHEETS

Akým slovotvorným postupom vznikli nasledovné slová?

učiteľ - _____

priskoro - _____

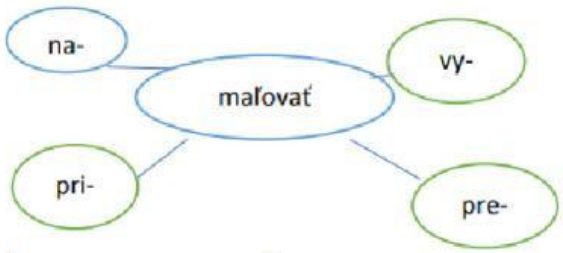
stromček - _____

pobrežie - _____

vyskočiť - _____

lekárka - _____

Pridávajte predpony k slová a píšte odvodené slová.

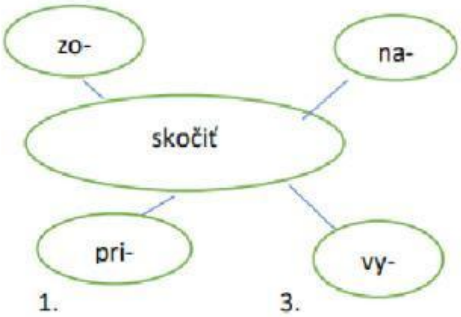

1. 3.

.....

2. 4.

.....

1. 3.

.....

2. 4.

.....

Doplň správne chýbajúce slovo.

ODVODENÉ SLOVO (PREDPONA + SLOV.ZÁKLAD)	**ZÁKLADOVÉ SLOVO**
	babka
zohriať	
	robiť
preskočiť	
	tenký
priskoro	

V slovenčine často príponami tvoríme názvy povolaní a tzv. prechýlené slová – pomenovania v ženskom rode alebo mužskom rode.

a) Utvor pomenovania pre povolania /remeslá:

hrniec - _____; obuv - _____; stavba - _____;

opraviť - _____ ; piecť - _____; hádzať - _____;

hokej - _____; traktor - _____; právo - _____

b) Utvor pomenovania pre osoby ženského rodu:

Slovák - _____; černoch - _____ obhajca - _____;

politik - _____; sudca - _____; policajt - _____;

líška - _____; kačka - _____; lev - _____

LIVEWORKSHEETS

Skladanie

Skladanie (kompozícia) je jeden zo slovotvorných postupov v slovenčine, pri ktorom vzniká nové slovo spojením dvoch alebo viacerých slovotvorných základov.

Vzniknuté slovo sa nazýva **zložené slovo.**

Zložené slová môžu vzniknúť rôznymi spôsobmi:

1. Slovotvorné základy sú spojené samohláskami **-o-** alebo **-e-**

   slovotvorný základ: veľký + o + slovotvorný základ: mesto → veľkomesto
   slovotvorný základ: zem + e + slovotvorný základ: guľa → zemeguľa

2. priamym spojením dvoch alebo viacerých plnovýznamových slov **bez samohlásky**, pričom si slovo často zachováva pôvodný tvar niektorého pádu či väzby

   slovotvorný základ: seba + slovotvorný základ: obrana → sebaobrana

3. Spájajú sa dva rovnocenné základy (často prídavné mená označujúce farby, smery, krajiny alebo vlastnosti), kde každý si zachováva svoj osobitný význam; v tomto prípade sa slová oddeľujú **spojovníkom**

   slovotvorný základ: červený + o + - + slovotvorný základ: biely → červeno-biely
   slovotvorný základ: Česko + - + slovotvorný základ: slovenský → česko-slovenský

4. Jeden zo základov sa preberá **z cudzieho jazyka**

   slovotvorný základ: geo + slovotvorný základ: grafia → geografia

Doplň tabuľku zložených slov.

	+	podobnosť	=	pravdepodobnosť	pravda	+	podobný	=	
	+		=	ohňostroj	suchá	+	zem	=	
zem	+		=	zemeguľa		+		=	päťmesačný
teplo	+	merať	=		bledý	+		=	bledomodrý
	+		=	vlastizrada		+		=	čistokrvný
dejiny	+	písať	=		spolu	+	bývať	=	

Vyber slová, ktoré vznikli skladaním:

vyskočiť, myšlienka, striebrovlasý, vodomer, najkrajšie, moreplavec, podnikateľ, prírodopis

Vytvor zložené slová:

sever + východ - _____ dlhý + vlasy - _____

hory + liezť - _____ západný + Slovensko - _____

tvrdý + hlava - _____ modrý + červený - _____

LIVEWORKSHEETS

Slovné spojenia nahraď zloženým slovom:

taký, ktorý trvá celý deň - _____

stroj, ktorý vybuchuje oheň - _____

predmet, ktorý meria teplotu - _____

taký, ktorý má dlhé vlasy - _____

polievka, ktorá je sladká aj kyslá - _____

písomka, ktorá trvá päť minút - _____

taký, ktorý je vyrobený z umelej hmoty - _____

Slová môžu vznikať aj kombináciou odvodzovania a skladania - vzniknú tak, že sa spoja dva slovotvorné základy a k tomu sa pridá ešte prípona alebo predpona.

Vytvor takéto slová podľa pokynov v zátvorke.

_____ (život + o + pis [skladanie] + +ný [prípona])

_____ (web + stránka [skladanie] + +-ový [prípona])

_____ (nový + vek [skladanie] + +-ý [prípona])

_____ (cesta + o + pis [skladanie] + +-ný [prípona])

_____ (štyri + poschodie [skladanie] + +-ový [prípona])

_____ (každý + deň [skladanie] + +-ný [prípona])

Doplň chýbajúcu časť slova.

Na stavbe pracuje _____vedúci.

Kúpil som _____izbový byt.

Môj dom je novo_____.

Susedov pes je _____srstý.

Zajtra pocestujem _____vlakom.

Každý strom má leto_____.

Môj brat je _____redaktor známeho časopisu.

Dnes sme v škole písali _____minútovku.

LIVEWORKSHEETS